

کتابخانه دیجیتال

کتابخانه دیجیتال کتابخانه ای است که در آن اسناد و منابع به جای کاغذ یا سایر رسانه ها به صورت الکترونیکی ذخیره شده اند. اساس این کتابخانه ها ذخیره مدارک به شکل الکترونیکی و نیز استفاده الکترونیکی است.

محتوای الکترونیکی این کتابخانه ها ممکن است به گونه ای باشد که هر فردی در هر نقطه از جهان بدون محدودیت با استفاده از یک شبکه رایانه ای بتواند به تمامی اطلاعات یک کتابخانه عظیم دسترسی پیدا کند یا اینکه فقط برای افراد ساکن در محل قابل دسترسی باشد.

مجموعه روش ها، خدمات و ساختارهای اطلاعاتی که باعث می شوند تا اطلاعات در قالب یک فناوری نوین با دسترسی آسان، سریع و گسترده ارائه شوند، کتابخانه دیجیتال نام دارد. کتابخانه دیجیتال یک نوع سیستم بازیابی اطلاعات است.

تعریف کتابخانه دیجیتال

کتابخانه های **دیجیتال** سازمان هایی هستند که منابعی شامل کارمندان متخصص را دارا می باشند و وظیفه آنها انتخاب، سازماندهی، پیشنهاد دهی عقلانی برای دسترسی، توزیع کردن، محافظت از جامعیت منابع و تضمین پایداری آنان در طول زمان می باشد و بنابراین برای استفاده آسان و با صرفه توسط یک جامعه یا مجموعه ای از جوامع طرح ریزی شده است.

سر در گمی‌های موجود در مورد این عبارت ناشی از آن است که در طول سال‌ها عبارات متنوعی برای این مفهوم به کار برده شده‌است (مانند کتابخانه‌های الکترونیکی، مجازی، کتابخانه‌های بدون دیوار، کتابخانه‌های دو رگه) و دقیقاً مشخص نبود که معنای واقعی هر کدام از این مفاهیم چیست؟ از سوی دیگر، کتابخانه‌های دیجیتال مورد توجه حوزه‌های مختلف پژوهشی و تحقیقاتی است.

برخی از کتابخانه‌های دیجیتالی مهم در نقش بایگانی‌های درازمدت عمل می‌کنند مانند [آرشیو](#) و [بایگانی اینترنت](#).

راه‌های مختلف گردآوری و تهیه منابع

- [اسکن](#) و [دیجیتال کردن منابع](#) انتخاب شده
- خریداری یا تهیه منابع موجود به صورت دیجیتال و چندرسانه‌ای
- گردآوری برخی منابع مرتبط با اهداف سازمان از [شبکه جهانی وب](#) با رعایت مسائل مربوط به [حق مؤلف](#)
- گزینش و تبدیل منابع میکروفرمی موجود در سازمان به صورت دیجیتال
- تهیه برخی منابع مورد نیاز از طریق مبادله با سایر مراکز و کتابخانه‌های داخلی و خارجی
- اشتراک و ایجاد دسترسی به پایگاه‌های علمی

کتابداران در عصر الکترونیک

کارشناسان خصوصیتی را برای کتابداران عصر الکترونیک بر می‌شمرند که عبارتند از:

- همانند [مشاوران اطلاعاتی](#) عمل می‌کنند و بهترین منابع را برای گشایش گروه‌ها و برآوردن نیازهای اطلاعاتی مردم نشان می‌دهند.
- کاربرد منابع اطلاعاتی الکترونیکی را به مردم آموزش می‌دهند.
- منابعی را که استفاده‌کنندگان خاصی به آن‌ها آشنایی دارند، موجب جستجو قرار می‌دهند.
- وظیفه [بازکاوی اطلاعات](#) را انجام می‌دهند، یعنی تألیف و ترکیبی از نتایج پژوهش‌های منابع متعدد به عمل می‌آورند و برآیند گزیده و ارزیابی شده را به متقاضی عرضه کنند و در صورت امکان مستقیماً به رایانه او ارسال کنند.
- با ایجاد [بایگانی‌های](#) مختلف و ارتباط با پایگاه‌های اطلاعاتی، مراجعه‌کننده را در دریافت اطلاعات مورد علاقه خودش یاری می‌نمایند.
- [کتابداران](#) لازم است طرز کار با نرم‌افزارهای رایانه‌ای و ابزارهای الکترونیکی، مهارت‌های سودمندی را از طریق شبکه‌های نرم‌افزاری در اشاعه اطلاعات الکترونیکی بیاموزند.

کتاب الکترونیکی

ایبوک یا [کتاب الکترونیکی](#)، پدیده‌ای کاملاً تازه‌است و انتظار می‌رود تا نظام آموزش و اطلاع‌رسانی را در [ایران](#) همانند سایر کشورها با دگرگونی‌هایی اساسی مواجه سازد. امروزه وبسایت‌ها و شرکت‌های بزرگی در حوزه نشر و فراهم سازی بستر کتاب خوانی، افزایش

معلومات، و افزایش نرخ میانگین سرانه مطالعات در کشور فعالیت می کنند که از مهم ترین آنها می توان به [قائمیه](#) و [بازار کتاب قائمیه](#) اشاره کرد.

کتاب های الکترونیکی، صرفاً نسخه های دیجیتال کتاب های مکتوب نیستند، بلکه این مجموعه های اطلاعاتی طیف وسیعی اعم از انواع مختلف متون، تصاویر، اصوات را شامل می گردند. به علاوه می توانند در قالب [فایل هایی](#) که می توانند توسط یک رایانه اجرا شوند، مانند قالب های text, word, PDF, HTML و فایل های اجرایی در آیند. سادگی اجرا، سادگی جستجو در متن، داشتن قالب زیباتر، امکان عرضه یا فروش ساده تر و سریع تر، داشتن قابلیت افزودن امکانات مالی مدیا، از جمله ویژگی هایی هستند که کتاب الکترونیکی را به عنوان یک رسانه رو به رشد، از سایر رسانه هایی از این دست متمایز می کند.

استفاده از فناوری اطلاعات در کتابداری

فناوری اطلاعات یا IT به فناوری هایی گفته می شود که امکانات لازم برای جمع آوری، انباشت پردازش و توزیع اطلاعات فراهم می کند. محور این فناوری، رایانه و ارتباطات راه دور است. رایانه ها اساساً کار پردازش و انباشت اطلاعات را انجام می دهند و ارتباطات راه دور، امکان پخش و توزیع این اطلاعات را در سطحی بسیار وسیع فراهم می -سازد. فناوری یکی از دستاوردهای آدمی است که در ایجاد فرهنگ و تمدن بشری نقش مهمی داشته است. هیچ جنبه ای از زندگی انسان ها را نمی بینیم که از فناوری تأثیر پذیرفته باشد. کتابخانه ها از جمله کتابخانه های تخصصی از این قاعده کلی مستثنی نیستند. خود فناوری ساخت کاغذ و چاپ متحرک، مجموعه کتابخانه ها را به سرعت بی سابقه ای افزایش داد، این افزایش بر همه جنبه های کتابداری تأثیر نهاد و عامل مهمی در به وجود آمدن کتابداری

حرفه‌ای بود. این مسیر روز به روز در حال تحول و پیشرفت است و جهت آن به سوی افزایش توانایی‌های انسان در به دست آوردن دقیق اطلاعات می‌باشد. ۱۲۳. فناوری رایانه‌ای با توجه به این که از توانایی انباشت و آماده‌سازی حجم بزرگی از اطلاعات برخوردار بود به کتابخانه‌ها راه یافت و مورد استفاده قرار گرفت. جستجوی پیوسته در بانک‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی تحولاتی را به وجود آورد که به متخصصان رایانه یا متخصصان شبکه کتابخانه منجر شد. شبکه اینترنت باهدف تسهیل ارتباطات بشری، رایانه‌ها را به خدمت گرفت. توسعه این شبکه به ایده دهکده جهانی و به دنبال آن مفاهیمی مانند کتابخانه‌های الکترونیک یا مجازی انجامید.

آنچه موجب شده است که کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی از فناوری نوین استفاده کنند عبارتست از: سرعت، حافظه، دقت بسیار زیاد در فراهم آوری، انباشت و بازیابی اطلاعات به مدد رایانه و صرفه جویی در نیروی انسانی، ایجاد ارزش افزوده، انعطاف‌پذیری در برابر نیازهای گوناگون، دسترسی یکپارچه به اطلاعات، امکان استفاده ارزان از اطلاعات سایر کتابخانه‌ها و پایگاه‌ها داده‌ها، امکان روزآمد کردن و اصلاح اطلاعات به شکلی ساده و سریع و اشتراک منابع.

فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها کارکردهای مختلفی دارد. این کارکردها را می‌توان به دو گروه کلی دسته‌بندی کرد:

فعالیت‌های اساسی و داخلی کتابخانه نظیر: مجموعه سازی، فهرست نویسی، امانت و کنترل نشریات ادواری

دیگری خدمات اطلاع‌رسانی مانند: آگاهی‌رسانی جاری، اشاعه‌گزینشی اطلاعات، خدمات مرجع، خدمات پیوسته، تحویل مدرک و ...

تاریخچه

تاریخچه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها

هر چند تا دیروز شکل مرسوم دسترسی محققان به اطلاعات پژوهشی به اشکال کاغذی و لوح فشرده بوده است، لیکن امروزه عرضه‌کنندگان اطلاعات، شبکه‌های وب را به عنوان رسانه‌ای مناسب‌تر برای پایگاه‌های اطلاعات مرجع و مجلات پژوهشی تمام متن یافته‌اند. کاربران می‌توانند از طریق وب، اطلاعات مورد نیاز تحقیق خود را در طول شبانه‌روز و در تمام روزهای هفته از هر مکانی بازیابی کنند. به علاوه، بسیاری از پایگاه‌های مبتنی بر وب، به شکل قوی‌تری تجهیز شده‌اند یا اینکه اطلاعات بیشتری نسبت به شیوه‌های سنتی کاغذی یا لوح فشرده ارائه می‌کنند.

تغییرات سریع و همه‌جانبه، کتابخانه‌های تخصصی و کتابداران متخصص در این کتابخانه‌ها را در آستانه عصر جدیدی قرار داده است که با گذشته نه چندان دور، بسیار متفاوت است. سیستم‌های رایانه‌ای که در کتابخانه‌ها تا دهه ۸۰ مورد استفاده قرار می‌گرفت، ارتباطی پیوسته و مستقیم با عملکردهای سنتی کتابخانه‌ها برقرار می‌نمود، علی‌رغم توانایی و قابلیت‌های عملی و گسترده فهرست‌های قابل دسترسی برای عموم (online public access catalog) و سیستم‌های محلی متصل بدانها، کتابخانه‌ها هنوز مدلی سنتی از مجموعه‌های فیزیکی و محلی هستند که عمدتاً از طریق ابزارهای کتاب‌شناختی ناهماهنگ، می‌توان بدان‌ها دسترسی یافت.

هم‌اکنون پیشرفت‌های قابل توجهی دیده می‌شود که در حال تغییر بنیاد این مدل است. فناوری‌های نو، فهرست‌های کتابخانه را از راهنماهای ساده منابع به سیستم‌های جامع اطلاعاتی تغییر داده‌اند و در مرحله ایفای تعهد خود در انتقال مستقیم منابع اطلاعاتی کتابخانه‌های دنیا و مراکز اطلاع‌رسانی، به میز استفاده‌کنندگان هستند. داده‌های رقمی و تصاویر الکترونیکی، کم‌کم جایگزین منابع اطلاعاتی فیزیکی شده‌اند. روش‌های سریع دستیابی به منابع اطلاعاتی به تدریج اهمیت بیشتری از گردآوری مجموعه‌های جدید پیدا کرده‌است. به گفته کینگ در سال ۲۰۱۰ بیش از ۸۰ درصد روزنامه‌ها و نشریات به صورت پیوسته و از طریق شبکه‌های دور بین‌المللی در دسترس خواهند بود. این پیشرفت‌ها تأثیرات عمیقی بر کتابخانه‌های تخصصی دارد. فناوری تقریباً تمام جنبه‌های کار کتابخانه را تحت تأثیر خود قرار داده‌است: کتابداران شاغل در بخش فراهم‌آوری اکنون باید به دنبال راهی جهت دسترسی مراجعان به منابع دیجیتال باشند، فهرست‌نویسان باید این منابع را دسترس پذیر سازند و کتابداران مرجع نیز ضمن کمک به مراجعان در داخل کتابخانه باید پاسخگوی ارباب رجوع از راه دور باشند.

تاریخ استفاده از رایانه در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی را می‌توان به چند دوره نسبتاً مشخص تقسیم کرد: در دهه ۱۹۴۰ نخستین روش‌های نیمه ماشینی ذخیره و بازیابی اطلاعات با استفاده از نظام برگه‌ای لبه منگنه مورد توجه قرار گرفت. این نظام در واقع پیش‌آمد نظام‌های رایانه‌ای دهه ۱۹۶۰ بود. در دهه ۱۹۸۰ شاهد گسترش نظام‌های پیوسته چه از نظر تنوع و ایجاد نرم‌افزارهای آماده و تجهیزات چاپ و نمایش اطلاعات و چه از نظر نفوذ و کاربرد این نظام‌ها در کشورهای در حال رشد بود. دهه ۱۹۹۰ دهه رشد اینترنت به حساب می‌آید و کتابخانه‌ها نیز از این پدیده حاصل از فناوری‌های جدید در کارهای خود به خوبی استفاده کردند. این مسیر روز به روز در حال تحول و پیشرفت است و جهت

آن به سوی افزایش توانایی‌های انسان در به دست آوردن دقیق اطلاعات می‌باشد. استفاده از فناوری اطلاعات نیازمند آموزش‌های ویژه نه تنها برای کتابداران که مستقیماً دست اندر کار اطلاع‌رسانی اند، بلکه برای استفاده‌کنندگان عادی نیز می‌باشد. باسواد کسی است که سواد رایانه‌ای داشته باشد خود بتواند مستقیماً از امکانات رایانه‌ای استفاده کند.

سیر تحول کتابخانه‌ها از سنتی تا مجازی

سیر تحول کتابخانه‌ها از سنتی تا مجازی از چند مرحله گذر کرده‌است:

- **کتابخانه سنتی** : موجودی به صورت چاپی که هیچ کار رایانه‌ای روی آن انجام نشده‌است.
- **کتابخانه خود کار** : خود کار کردن فعالیت‌های کتابخانه، فهرست نویسی، امانت، فراهم آوری ... رایانه‌ای، موجودی به‌طور عمده به شکل چاپی با تعدادی محدود منابع
- **کتابخانه الکترونیکی** : فعالیت‌ها کاملاً خود کار، شبکه دیسک فشرده، منابع به دو شکل الکترونیکی و متعارف است.
- **کتابخانه دیجیتال** : کاملاً خود کار، تمام منابع به شکل دیجیتال درآمده، شبکه محلی فیبرهای نوری با سرعت بالا و دستیابی به شبکه‌های گسترده
- **کتابخانه مجازی** : کتابخانه بدون دیوار با تأمین دستیابی به منابع، کتابخانه بدون منابع

چشم‌انداز آینده

تغییرات و تحولات همه‌جانبه‌ای که در محیط اطلاعاتی، به ویژه در دسترسی راه دور به اطلاعات و کاهش مراجعه حضوری کاربران به کتابخانه‌ها، به وقوع پیوسته، انواع کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی را تحت تأثیر قرار داده است و کتابخانه‌های تخصصی از این قاعده مستثنی نیستند. کتابخانه‌های تخصصی و کتابداری همیشه از فناوری‌های زمان خود متأثر شده‌اند. فناوری‌ها همواره در کار کتابخانه‌ها و کتابداران تحول به وجود آورده‌اند، در واقع تخصصی شدن کتابداری و ظهور کتابداری حرفه‌ای، حاصل رونق کتابخانه بوده است. فناوری رایانه‌ای که به کارگیری آن در امور مربوط به ارائه اطلاعات حرفه اطلاع‌رسانی را به وجود آورد گشایشی دیگری در کار کتابداران به شمار آمد، اما این واقعیت بر کتابداران ثابت شد که کل بازار اطلاع‌رسانی دیگر متعلق به آن‌ها نیست و حرفه کتابداری از سوی سایر حرفه‌های اطلاع‌رسانی، به چالشی جدی فراخوانده شده است.

اگر دیروز هدف کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی بیشتر گردآوری و سازماندهی منابع اطلاع‌رسانی بود، امروز هدف آن‌ها به علت حجم انبوه اطلاعات پراکنده و آلوده، اشاعه اطلاعات می‌باشد. در جهان امروز در حالی که وب جهان گستر، جهان را تحت تسلط خود درآورده است، هیچ کدام از بخش‌های کتابخانه‌های تخصصی اعم از تهیه و سفارش، گردآوری، سازماندهی و حتی اشاعه، خارج از دایره اینترنت نمی‌تواند کارایی داشته باشد.

ویژگی‌ها

ویژگی‌های کتابخانه سنتی

- غالباً موجودی‌ها به صورت چاپی هستند.
- کلیه عملیات کتابخانه‌ای و ارائه خدمات اطلاعاتی به صورت دستی انجام می‌شود، و هیچ کار رایانه‌ای روی فعالیت‌های کتابخانه‌ها انجام نشده است.
- فرایند سازمانی و مدیریت در این کتابخانه‌ها معمولاً دستی است.
- فرایند بازیابی اطلاعات بر مبنای استفاده از نمایه‌ها، کارت برگه‌ها که ماهیتاً دستی هستند صورت می‌پذیرد.
- همیشه در دسترس نبودن مواد اطلاعاتی به دلیل استفاده هم‌زمان آن سند توسط استفاده‌کننده دیگر به دلیل محدودیت ساعات کار اغلب کتابخانه‌ها، زمان استفاده از این کتابخانه‌ها معمولاً محدود است.

ویژگی‌های کتابخانه‌های دیجیتال

- کتابخانه‌های دیجیتال. وجه دیجیتال کتابخانه‌های سنتی هستند که مجموعه‌های دیجیتال و سنتی یعنی مواد الکترونیکی و کاغذی را در بر می‌گیرد.
- کتابخانه‌های دیجیتال هم به مهارت کتابداران احتیاج دارد و هم مهارت دانشمندان کارآمد رایانه.
- در کتابخانه‌های دیجیتال فاصله میان جویندگان و پدید آورندگان تقریباً به صفر می‌رسد.

- کتابخانه دیجیتال علاقه‌مندان به موضوعات مشترک را از سراسر کشور کنار هم می‌آورد و به آن‌ها امکان می‌دهد که در هر جای ایران و حتی جهان در موضوعات مورد علاقه‌شان به بحث بنشینند و این باعث می‌شود فاصله میان نخبگان کشور از بین برود و آن‌ها بتوانند مسائل خودشان را با دانشمندان و نخبگان جهان مطرح نمایند.
- در کتابخانه‌های دیجیتال امکان استفاده هم‌زمان از یک منبع خاص برای استفاده‌کنندگان فراهم است.
- برخلاف کتابخانه‌های فیزیکی برای کتابخانه‌های مجازی دو مقوله زمان و مکان. کلمات بی‌مفهومی هستند. از این نظر که خدمات کتابخانه‌ای را به زمان و مکان خاص محدود نمی‌سازند و اطلاعات موجود در این کتابخانه‌ها در تمامی روزهای هفته و در تمامی ساعات شبانه روز قابل دسترسی می‌باشند.

مزایای کتابخانه‌های دیجیتال

- بدون محدودیت مرزهای فیزیکی
- امکان بازیابی اطلاعات
- دسترسی آسان

فراهم آوری مواد اطلاعاتی در کتابخانه‌ها در آینده

کارکردهای جدید گزینش و فراهم آوری منابع جدید گزینش و فراهم کردن منابع دانش بشری از نخستین کارکردهای حرفه‌ای کتابداری تلقی می‌شود و کتابداران برای انجام آن اصولی را تدوین کرده‌اند که مبتنی بر چند قرن تجربه و دانش است. بدون تردید، این وظیفه در حیطه مستقیم کارکردهای کتابداران متخصص بوده و متولی دیگری ندارد.

اکنون که در عصر اینترنت حجم منابع اطلاعاتی و تنوع در اشکال فیزیکی آن‌ها نیز به‌طور قابل ملاحظه‌ای افزایش یافته‌است، حرفه کتابداری می‌تواند با تکیه بر اصول متری گزینش و مجموعه سازی، همچنان خدمات سودمند خود را به جامعه در دسترسی به مجموعه‌های کیفی تداوم بخشد که این امر با توجه به شرایط کنونی و با توجه به آشفتگی محیط اطلاعاتی و عدم آشنایی جامعه نسبت به چگونگی شناسایی منابع مناسب بسیار ارزشمند است. استفاده از فناوری‌های جدید به ویژه پست الکترونیکی و وب سایت برای برقراری تعامل با کاربران و شناسایی نیازهای آنان الزامی است. مجموعه مواد اطلاعاتی کتابخانه‌های تخصصی امروزی حتی با کتابخانه‌های تخصصی دهه گذشته بسیار تفاوت کرده‌است. جلوه‌های گوناگون این تفاوت را می‌توان در فراهم آوری انواع مواد جدید مشاهده کرد. اکنون بخش مهمی از منابع اطلاعاتی به ویژه منابع مرجع، مانند دائرةالمعارف‌ها، انواع واژه‌نامه‌ها، اطلس‌های جغرافیایی و جز آن و پایگاه‌ها اطلاعاتی مانند چکیده نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی LISA به شکل الکترونیکی منتشر می‌شوند. وجود مجله‌های الکترونیکی و پایگاه‌هایی که متن کامل مقاله‌ها را به صورت الکترونیکی دربردارند و همچنین وجود شبکه‌های اطلاع‌رسانی پیوسته (online) تحولات زیادی را در امر فراهم آوری مواد موجب شده‌است. کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی اکنون با استفاده از انواع شبکه‌های محلی، ملی و جهانی قادرند اطلاعات مورد نیاز مراجعان خود را فراهم آورند و از سفارش و خرید بسیاری از منابع بی‌نیاز گردند، امری که تا چند سال پیش میسر نبود.

کتابدارانی که وظیفه مجموعه سازی و فراهم آوری در کتابخانه‌های تخصصی آینده را بر عهده خواهند داشت، باید بتوانند از امکانات پست الکترونیکی ارتباط خود را با کسانی برقرار کنند که در کار انتخاب مواد با کتابخانه همکاری می‌کنند. باید امکان دسترسی

پیوسته و همیشگی انتخاب کنندگان را با فهرست‌های ناشران و منابع کتابشناختی تجاری مانند BIP، فراهم کرد.

خدمات مرجع در کتابخانه‌های تخصصی

اصطلاح مرجع الکترونیک از تازه‌ترین اصطلاحات رایج در حرفه کتابداری است. همگان متفق‌القول و بر این باورند که مرجع الکترونیکی، خدمات مرجع را از طریق پست الکترونیکی یا نرم‌افزار گپ زنی یا ویدئو کنفرانس، که به مرجع زنده نیز معروف است، فراهم می‌آورد. اصطلاح مرجع‌های الکترونیک و مرجع‌های مجازی هم‌عنوان با مرجع دیجیتال به کار می‌رود اگرچه مرجع‌های مجازی تنها به مرجعی اشاره دارد که بواسطه مسافت و فضای فیزیکی نامحدود می‌باشد. همچنین هورن خدمات مرجع الکترونیکی را خدمات مرجعی می‌داند که با استفاده از امکانات و ابزارهای الکترونیکی و شبکه‌های رایانه‌ای به مراجعه کنندگان ارائه می‌شود.

انواع کتابخانه‌های دیجیتال

1. مخازن نهادی (Institutional repositories):

بسیاری از کتابخانه‌های دانشگاهی می‌توانند مخازن کتاب‌ها، مقالات، پایان‌نامه‌ها و سایر آثار موسسه‌های مربوط به خود را دیجیتال کنند و محتواهای علمی خود را به شکل فایل‌های دیجیتال در بیاورند. البته درمورد برخی از منابع علمی و پژوهش‌های سری، محدودیت‌هایی در دسترسی عموم وجود دارد. همچنین مقالات و پژوهش‌هایی که جنبه‌ی

تجاری دارند، با قوانین خاصی منتشر می شوند. برای مثال مقاله ها و نوشته هایی که شامل قانون حمایت از حق مولفین و مصنفین هستند، تنها در صورت پرداخت مبلغ مشخص شده برای خواندن آن، برای افراد دیگر در دسترس قرار می گیرد. اما با این وجود، مخازن نهادی اغلب به عنوان کتابخانه های دیجیتال رایگان شناخته می شوند. چرا که درصد زیادی از منابع آنها برای عموم مردم در دسترس است.

2. کتابخانه های ملی:

کتابخانه های ملی هر کشوری، شامل کتاب های فراوان و منابع بی شمار علمی ثبت شده ی آن کشور است. روش انتشار این منابع در فضای دیجیتال در کشورهای مختلف، بنابر قوانین آن کشورها، متفاوت است. برای مثال در کشورهای آلمان و انگلستان، امکان استفاده ی عموم از این منابع، فقط در سالن های مطالعه ی کتابخانه های عمومی سراسر این کشورها فراهم است. در حالی که در کشوری مثل استرالیا، منابع موجود در کتابخانه ی ملی این کشور، از راه شبکه ی اینترنت و وبگاه این کتابخانه در دسترس تمام مردم، قرار دارد. ویژگی کتابخانه ی ملی دیجیتال این است که قوانین سخت گیرانه تری درباره ی حقوق مولفین و مصنفین دارد. بنابراین دسترسی به این منابع محدودتر و نیازمند پرداخت مبلغی جهت مطالعه ی فایل های نوشتاری، تصاویر و ... از سوی خوانندگان است.

3. بایگانی های دیجیتال:

فعالیت های بایگانی کتاب شامل این سه مورد می شود:

- ذخیره‌ی منابع اولیه‌ی اطلاعات (نوشته‌ها و مقالاتی که توسط یک فرد یا سازمان تهیه شده است). در مقابل منابع اولیه‌ی اطلاعات، منابع ثانویه قرار دارد که شامل کتاب‌ها، نشریات و ... است.
- سازماندهی محتویات منابع اولیه به صورت گروهی و دسته‌ای و نه به شکل جداگانه
- حفظ و نگهداری منابع با ارزش (منابع غیرقابل جایگزین)

در کتاب‌خانه‌های دیجیتال، این سه مورد تغییر می‌کند. برای مثال در کنار ذخیره و حفظ منابع اولیه‌ی اطلاعات، منابع ثانویه نیز بایگانی و ذخیره می‌شوند. برای این کار بسیاری از منابع ثانویه در ابتدا یک نسخه‌ی دیجیتال از خود را، به همراه نسخه‌ی غیر دیجیتالی، تهیه و تولید می‌کنند تا فرایند بایگانی آن سرعت پیدا کند. هم‌چنین، محتویات منابع، چه اولیه و چه ثانویه، در کتاب‌خانه‌ی دیجیتال، هم به شکل گروهی و هم به شکل جداگانه بایگانی می‌شود. با این کار جست‌وجو و یافتن این منابع، بر اساس موضوع، نام نویسنده، نام ناشر و... راحت‌تر و دقیق‌تر انجام می‌شود. هم‌چنین با دیجیتالی شدن منابع با ارزش، مثل نسخه‌های خطی و...، این منابع ماندگار شده‌اند و در خطر از بین رفتن نیستند. هزینه‌ی نگهداری و انتقال و حفاظت از سلامت این منابع هم کاهش می‌یابد. چرا که برای مثال فایل پی‌دی‌اف نسخه‌ی خطی در بایگانی کتابخانه‌های دیجیتال وجود دارد و در دسترس همگان است و نیازی به جابه‌جایی و استفاده از اصل این منابع نیست.

در سطح دیجیتال، توصیفات بایگانی یک منبع، معمولاً با استفاده از فرمت XML Encoded Archival Description رمزگذاری می‌شوند. از این راه می‌توان به صورت سلسله‌مراتبی (الگوی درختی)، از موضوع و سال انتشار و نام نویسنده و ناشر و...، و تنها با انتخاب و یا تایپ هر کدام از این موارد به منابع دلخواه‌مان دسترسی داشته باشیم.

به دو روش می توان به کتابخانه های دیجیتال دسترسی داشت:

1. مراجعه ی مستقیم به کتابخانه، که ممکن است کاملاً دیجیتال باشد و یا ترکیبی از کتابخانه ی سنتی و دیجیتال باشد.
2. برخط (آنلاین) و با ورود به صفحه های دیجیتالی مربوط به کتابخانه ی دیجیتال. این کتابخانه ها دارای فهرست برخط همه ی محتواهای خود هستند که با جست و جو می توان به راحتی عنوان و یا موضوع دلخواه خود را در آن ها پیدا کرد.

اپلیکشن کتابخانه ای چیست؟

از زمانی که ارائه کتاب های الکترونیکی در فضای وب راه اندازی شد، نیاز به کتابخانه هایی که مجموعه این کتاب ها را در خود داشته و در یک دسته بندی استاندارد آن را به کاربران عرضه کند احساس شد. کتابخانه های آنلاین به همین منظور آغاز به کار کردند

و کتاب های الکترونیکی را طبق رده بندی استاندارد کتابخانه های حقیقی به کاربران ارائه کردند. به مرور زمان با ظهور گوشی های هوشمند نیاز به دسترسی راحت تر به کتاب های الکترونیکی برای کاربران احساس شد. بر همین اساس نسل جدیدی از کتابخانه های آنلاین پدید آمد. این کتابخانه ها به صورت اپلیکیشن های موبایلی منابع اطلاعاتی خود را به کاربران عرضه کردند. در واقع اپلیکیشن های کتابخانه همان نسخه موبایلی کتابخانه های دیجیتالی هستند که در فضای وب راه اندازی شده اند.

اپلیکیشن های کتابخانه ای:

تعداد اپلیکیشن های کتابخانه ای موجود در فضای وب در سطح دنیا بسیار زیاد هستند. هر کدام از این اپلیکیشن های ویژگی ها و مزایای مخصوص به خود را دارند. برخی از آنها تمامی موضوع های موجود در کتابخانه ها را شامل می شوند، برخی تنها به عنوان سرگرمی کتاب های داستان، رمان و اشعار را ارائه می دهند، برخی هم تنها اقدام به ارائه کتاب ها و مجلات علمی می نمایند. هر کدام از این اپلیکیشن ها بر اساس مخاطبان خود منابع اطلاعاتی متفاوتی دارند. در ادامه چند نمونه از بهترین اپلیکیشن های کتابخانه ای موجود در دنیا را معرفی خواهیم کرد:

- **[EBSCO Connect](#)**: اپلیکیشن کتابخانه ای ابسکو به کاربران این امکان را می دهد که کتابخانه، دانشگاه، موسسه علمی و یا شرکت خود را که منابع ابسکو را اشتراک دارند جستجو کرده و به محتوای اطلاعاتی خود دسترسی پیدا کنند. از امکانات این اپلیکیشن می توان به امکان جستجوی تخصصی، یافتن مقالات، نشانه گذاری مقالات، ایجاد یک حساب شخصی، اشتراک گذاری مقالات، جستجوی موضوعات و جستجوی نویسندگان اشاره کرد.

- **Browzine**: اپلیکیشن موبایلی بروزین یک اپلیکیشن منحصر بفرد برای دانشجویان، اساتید و محققان در هر حوزه علمی است. استفاده از این اپلیکیشن کاربران را از بررسی مداوم تمامی مجلات به منظور دسترسی به مقالات مورد علاقه حوزه تحصیلی خود بی نیاز می کند. اپلیکیشن بروزین این امکان را برای کاربران خود فراهم می نماید تا لیستی حداکثر به تعداد ۶۴ عدد مجله و نشریات را در بخش نشریات مورد علاقه ثبت کرده و در هر زمانی که شماره جدید این نشریات منتشر شد اپلیکیشن با اعلان خود شما را از آن آگاه می نماید. همچنین این امکان برای کاربران فراهم است که مقالات مورد علاقه خود را در بخش مقاله من ذخیره سازی، مطالعه، دانلود و بررسی نمایند.

- **cloudLibrary**: کلود لایبرری یک اپلیکیشن کتابخانه ای است که امکان جستجو در کتاب های الکترونیکی کتابخانه های عضو را برای کاربران امکان پذیر می سازد. در حال حاضر این اپلیکیشن توسط بیش از 17 کشور مورد استفاده قرار می گیرد. کاربران می توانند پس از نصب آن و جستجوی کشور و شهر مورد نظر به کتابخانه متصل شده و منابع الکترونیکی آن را مطالعه نمایند.

- **Library Mobile**: گروه اکسلایریز **ExLibris** یک شرکت نرم افزاری اسرائیلی است که سیستم های کتابخانه ای یکپارچه و سایر نرم افزارهای کتابخانه

ای را توسعه می دهد و اکنون این شرکت متعلق به کلاریویت است. این شرکت مجموعه ای از نرم افزارهای کتابخانه ای را در حوزه مدیریت کتابخانه و دیگر خدمات کتابخانه ای را تولید می کند. یکی از مهمترین اپلیکیشن های آن لایبری موبایل است که دسترسی جامعه علمی را به کتابخانه های دانشگاهی فراهم می کند. این برنامه شامل اطلاعات کتابخانه، راهنماها، نقشه ها، نظر سنجی ها و موارد دیگر است.

معرفی اپلیکیشن کتابخانه دیجیتال ای پلتفرم eplatform

اپلیکیشن کتابخانه دیجیتال ای پلتفرم از طریق ادغام سه اپلیکیشن Softlink Oliver, Accessit, Accelerated Reader ایجاد شده است. این اپلیکیشن این امکان را در اختیار کاربران قرار می دهد تا بدون مراجعه به هر سه منبع امکان دسترسی به کتاب های الکترونیکی و صوتی را داشته باشند. این برنامه یکی از ساده ترین و لذت بخش ترین برنامه ها برای خواندن و گوش دادن به کتاب های الکترونیکی است. نصب این برنامه ساده و سریع است و پس از آن کاربران با طیف عظیمی از کتاب های الکترونیکی که در هر زمان و هر مکان قادر به استفاده از آن هستند روبرو خواهد شد. این اپلیکیشن توسط کمپانی ویلرز تهیه شده است، کتابخانه ای کامل شامل تعداد بیشماری کتاب الکترونیکی و صوتی که در هزاران مدرسه و کتابخانه عمومی در سراسر جهان مورد استفاده قرار می گیرد. نسخه

رایگان و موقت این اپلیکیشن به منظور آشنایی بیشتر کاربران در وب سایت ای پلتفرم نیز موجود است.

معرفی کتابخانه ملی انگلستان British Library

کتابخانه ملی انگلستان با نام بریتیش لایبرری که در سال ۱۹۷۳ افتتاح شده است مرکزی است که به جامع ترین مجموعه تحقیقاتی دنیا دسترسی دارد. این کتابخانه خدمات علمی خود را به مجموعه های علمی، دانشگاهی، تجاری و پژوهشی ارائه می دهد. این مجموعه شامل بیش از ۱۷۰ میلیون رکورد است که به صورت میانگین سالانه حدود ۳ میلیون رکورد به آن اضافه می شود. این مجموعه علاوه بر کتاب ها شامل موارد دیگر مانند فایل های صوتی، دست نوشته ها، پتنت ها، نقاشی ها و بسیاری موارد دیگر است.

این کتابخانه هدف خود را کمک به تحقیق، شکوفایی، بالا رفتن سطح فرهنگ و بهبود شرایط اقتصادی می داند و در این راه علاوه بر مردم انگلستان آماده ارائه خدمات به کاربران سایر کشورهای عضو در این مجموعه است. مانند دیگر کشورها این کتابخانه ملی تحت قانون واسپاری یک جلد از تمامی کتب چاپ شده در انگلستان را تحویل میگیرد و علاوه بر آن این قانون شامل تمامی وب سایت ها و مراکز نشر الکترونیکی نیز می شود. طبق قانون این کتابخانه مرکزی برای ارجاع، مطالعه، خدمات کتابشناسی، و سایر خدمات اطلاعاتی در زمینه های علوم، فناوری و علوم انسانی به منظور خدمت رسانی به کاربران است.